

EDUSKUNNAN KANSLIA

24.11.2025

Jari Suutari
Arkistopäällikkö
Tieto- ja viestintäosasto
Tietotukiyksikkö

Sivistysvaliokunta

Lausuntopyyntö HE 169/2025 vp, 18.11.2025

Esityksen sisältö ja tavoitteet

Hallituksen esityksessä 169/2025 vp ehdotetaan säädettäväksi arkistointilaki, jonka tarkoituksena on varmistaa asiakirjallisen kulttuuriperinnön sekä tutkimuksellisesti arvokkaiden tietoaaineistojen säilyminen ja saatavuus. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettua lakia. Esityksen keskeisenä tavoitteena on digitaalisen arkistoinnin edistäminen julkishallinnossa ja digitaalisen tiedonhallinnan muutosten huomioiminen arkistoinnissa. Näin modernisoidaan tiedonhallintaa ja arkistointia vastaamaan digitaalisesti muuttuneen toimintaympäristön vaatimuksia. Voimassa oleva arkistolaki on vuodelta 1994. Laki on sisällöltään vanhentunut ja se onkin syytä uusia kokonaan vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä.

Arkistolain uudistamista on odotettu pitkään. Tässä hallituksen esityksessä on pääsääntöisesti otettu hyvin huomioon suhteet liittyviin lakeihin, joista tärkeimmät ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (jäljempänä julkisuuslaki, 621/1999), julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettu laki (906/2019) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 eli yleinen tietosuojasetus sekä sen kansallinen toimeenpanolainsäädäntö, erityisesti tietosuojalaki (1050/2018).

Eduskunnan kanslian huomiot

Arkistointilakia koskevassa esityksessä on hyvää se, että uuden lain myötä saadaan yhtenäistettyä arkistoinnin tehtäviä ja vastuita tiedonhallintalain ja tietosuojasäätelyn kanssa. Arkistointilain myötä käyttöön saadaan tiedon elinkaaren kaikkia vaiheita ohjaava sääntely. Siten arkistointilailla täytetään keskeinen puute, joka jäi 2019 voimaan tulleen tiedonhallintalain sääntelyn ulkopuolelle. Samalla on tärkeää, että myös aihealueeseen liittyviä termejä ja käsitteitä yhtenäistetään ottaen huomioon aikaisemmin voimaan tulneiden tiedonhallintaa ja tietosuojaa koskevissa säädöksissä käytetyt käsitteet ja termit. Mainituista syistä eduskunnan kanslia pitää yleisesti ehdotettua lakikokonaisuutta kannatettavana.

Tässä lausunnossaan eduskunnan kanslia keskittyy kuitenkin lähinnä sitä koskevaan osuuteen. Ehdotetun lain 5 §:n yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan Eduskuntaan ja sen virastoihin sovelletaan vain 7 §:n 1

momenttia, 8 §:ää, 11 §:n 1 ja 2 momenttia, 12 §:n 1 momenttia sekä 14 ja 21 §:ää. Opetusministeriön lausuntokierroksen aikana eduskunnan kanslian antama palaute on otettu huomioon, ja HE-luonnokseen tehdyt muutokset turvaavat nyt paremmin eduskunnan ja sen virastojen aseman ja oikeudet. Arkistointilaki koskisi eduskuntaa ja sen virastoja vain arkistointia koskevien yleisten tavoitteiden osalta, eivätkä ehdotukseen sisältyvät Kansallisarkistolle säädettävät määräyksenantovaltuudet koskisi niitä jatkossakaan.

Eduskunnan näkökulmasta onkin tärkeää, että hallituksen esitys säilyttää eduskunnan ja sen virastojen autonomisen aseman suhteessa Kansallisarkistoon. Eduskunta ja sen virastot voivat esimerkiksi jatkossakin päättää itsenäisesti arkistoitavista asiakirjoista ja tietoaaineistoista.

Ehdotetun säännöksen 5 §:n muotoilu, jossa ei luetella erikseen eduskunnan virastoja, vastaa säädösteknisesti julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 6 kohdan muotoilua, jonka mukaan viranomaisilla tarkoitetaan laissa eduskunnan virastoja ja laitoksia. Eduskunta ei valtioelimenä ole perustuslain 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu viranomainen, eikä julkisuuslakia sovelleta eduskunnan valtiopäivätoimintaan. Eduskunnan valtiopäivätoiminnan julkisuudesta säädetään perustuslain 50 §:ssä, jota konkretisoi eduskunnan työjärjestyksen 43 a §:n säännös valiokunnan asiakirjojen julkisuudesta (PNE 1/2018 vp s. 41). Ehdotetun lain muotoilu ei muuta tässä suhteessa eduskunnan asemaa.

Hallituksen esityksen 13 § velvoittaa Julkisuuslain 4 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja viranomaisia sekä niiden asettamia mainitun momentin 8 kohdassa tarkoitettuja toimitelmia siirtämään arkistoitavat asiakirjat ja tietoaaineistot sähköisessä muodossa kansalliseen arkistotietovarastoon. Muotoilun myötä digitaalinen arkistointi muuttuu ensisijaiseksi arkistointitavaksi. Tämä on eduskunnan kanslian näkökulmasta erittäin kannatettavaa.

Eduskunnan kannalta keskeistä tässä hallituksen esityksessä on kuitenkin se, että asiakirjojen sähköisen siirron laajentamista tuetaan lainsäädännössä nimenomaisesti mahdollistavalla sääntelyllä. Hallituksen esityksen 14 § mahdollistaa myös muiden viranomaisten asiakirjojen ja tietoaaineistojen siirtämisen kansalliseen arkistotietovarastoon. Tämä antaa eduskunnalle mahdollisuuden sopimusperusteisesti siirtää omat asiakirjansa sähköisesti kansallisarkiston arkistotietovarastoon. Eduskunnan kanslia on jo pilotoinut Kansallisarkiston sähköisen arkistoinnin palvelua (SAPA), ja tässä yhteydessä on varmistettu sähköisen siirtoyhteyden toimivuus ja eduskunnan kyvykkyys muodostaa siirrettävät asiakirjat ja niitä koskevat arkistometatiedot Kansallisarkiston vaatimusten mukaiseen siirtorakenteeseen. Eduskunnan kanslia pitää tärkeänä ja kustannustehokkaana, että se voi jatkossa sopimusperusteisesti siirtää aineistojaan institutionaalisen ja luotettavan kumppanin haltuun eikä sen tarvitse rakentaa, kehittää tai hankkia omia pitkäaikaissäilytykseen tähtääviä rinnakkaisia järjestelmiä. Jokaisen yksittäisen toimijan tulee kuitenkin rakentaa kyvykkyudet siirtämiseen. Kyseessä on kertaluonteinen kehitystyö, joka voi maksaa yllättävänkin paljon. Silti se on kustannuksiltaan huomattavasti halvempi vaihtoehto kuin oman sähköisen pitkäaikaisarkiston rakentaminen ja ylläpitäminen. Eduskunnan arkisto päivittää juuri kanslian sisäistä arkistotoimen johtosääntöä mahdollistamaan kansallisen arkistotietovaraston käyttöön ottamisen.

Eduskunnan kanslia haluaa kuitenkin huomauttaa, että säilyvyyden ja käytettävyyden turvaaminen on vain yksi näkökulma asiaan. Tällä hetkellä Kansallisarkiston Astia-verkkopalvelu, jonka kautta asiakirjat ja tiedot ovat tutkijoiden ja kansalaisten etsittävisä ja käytettävissä ei käyttökokemukseltaan ja -mukavuudeltaan vastaa sitä tasoa, johon esimerkiksi eduskunnan kanslian verkkopalvelun käyttäjät ovat tottuneet valtiopäiväasioita ja -asiakirjoja käyttäessään. Hallituksen esityksessä luodaan tältä osin liian ruusuinen kuva nykyisestä tietojen hyödyntämismahdollisuuksista (kohta vaikutukset kansalaisille). Kansalliseen arkistotietovarastoon siirrettävien tietojen käytettävyyteen ja sitä tukeviin palveluratkaisuihin on siten kiinnitettävä huomiota.